

منطقه آزاد چابهار، ابراولیتی برای توسعه اقتصاد کشور

به گزارش روابط عمومی و امور بین‌الملل منطقه آزاد چابهار این بندر دارای موقعیتی استراتژیک و فرصت ساز برای تقویت جایگاه بین‌المللی اقتصاد مناطق آزاد و ویژه اقتصادی به شمار می‌رود. منطقه آزاد چابهار نیز که در این بندر اقیانوسی قرار گرفته و وسعت آن به حدود شش برابر رسیده است، می‌تواند در پیشبرد هر چه بیشتر در تحول اقتصاد منطقه موثر واقع شود، بطوری که چشم انداز اقتصادی آن در عصر تحریم ترامپسم آمریکا، باید از طریق ترویج نوآوری، گسترش و زیست بوم کارآفرینی، دوره های بازآموزی نیروهای کار و جذب نیروهای خارجی از طریق تدوین برنامه های مدون در پیش گرفته شود.

لازمه آن همانا جذب سرمایه گذاری خارجی است که به نظر می‌رسد تحقق آن بیش از پیش از میسر درون زایی اقتصاد میسر باشد، هر چند توسعه درون زای در این منطقه مستلزم تقویت مدیریت تحقیق و توسعه سازمانی است که با رویکرد فرصت سازی از بیرون مرزهای مناطق آزاد می‌توان این برنامه را در عمل به سرانجام رساند. به علاوه، می‌توان توسعه بندر چابهار را با امعان به ظرفیت سازی اقتصادی برای مقابله با تحریم ها به منزله الگویی برای اقتصاد کشور تجهیز کرد. با توجه به معاف شدن بندر چابهار از تحریم های آمریکا، باید گفت یکی از فرصت های مهم این بندر برای توسعه اقتصادی و رقابت با بندر گوادر پاکستان رقم خورده است.

این ظرفیت سازی کلید واژه مقابله با تحریم و رشد اقتصادی کشور به شمار می‌رود. در شرایط امروز تحریم و برای مقابله با تحریم ها از طریق بندر چابهار باید مناطق آزاد از جمله منطقه آزاد چابهار را مرکز ثقل توسعه اقتصاد کشور قرار داد. چابهار باید مرکزیت توسعه برای مقابله با تحریم های کشور قلمداد شود. باید بتوان اقلام وارداتی کشورهای پیرامونی را در چابهار تولید کرد و شرکت ها و موسسه های تولیدی را به چابهار گسیل داشت تا صادرات کشور از طریق چابهار به کشورهای همسایه انجام شود.

حال که این فرصت حاصل شده باید از بندر چابهار به منزله یک فرصت اقتصاد ملی برای تعامل با اقتصاد بین‌المللی یاد کرد و شرایط کامل را برای آن فراهم کرد. سیاست های اقتصادی دولت درباره توسعه بندر فرامنطقه ای چابهار باید جدی تر و به منزله ابر اولویت پارادایمیک مورد توجه قرار گیرد تا بتوان فرصت های موجود اقتصادی را از آن طریق به فعلیت درآورد. تحقق اهداف و ماموریت های منطقه آزاد چابهار به منزله اهرم توسعه پیرامونی و تقویت ارتباط با کشور آسیای میانه، افغانستان، عمان و هند می‌تواند بیش از پیش به ایجاد فرصت های شغلی جدید و گسترش روابط اقتصادی این کشور ها کمک کند، بویژه که محور توسعه شرق را در این باره باید از مسیر سرخس جدی تر گرفت. منطقه آزاد چابهار دارای ظرفیت های بی شماری در زمینه های هاب انرژی، محور ترانزیتی و صادرات مجدد به کشورهای آسیای میانه و افغانستان، محور تجاری شرق کشور، سایت نگهداری و ذخیره سازی کالاهای استراتژیک مورد نیاز، خوشه صنایع غذایی، صنایع معدنی، صنایع پتروشیمی، خودروسازی، تولیدات مبتنی بر اقتصاد دریا و خدمات ITC و با ارزش افزوده بالاست.

آمریکا دلیل معاف شدن پروژه توسعه بندر چابهار را «کمک به توسعه اقتصادی افغانستان» اعلام کرده است. براساس این گزارش ساخت خط آهن بندر چابهار که مورد استفاده کشور افغانستان قرار گرفته از جمله موارد استثنا در تحریم های امریکا عنوان شده است. این معافیت در حالی اعلام شده که براساس انتظار مقامات کاخ سفید از این خط آهن قرار است محصولاتی مانند غذا و دارو که مشمول تحریم ها نیستند به همسایه ایران ارسال شود. شایان ذکر است در چند سال گذشته ظرفیت های همکاری ایران و افغانستان با هندوستان از طریق تفاهمنامه سه جانبه میان این 3 کشور افزایش یافته است. این همکاری درواقع می‌تواند فرصتی مناسب برای توسعه بندر فراه منطقه ای چابهار باشد. این بندر از جمله مهم ترین مناطق آزاد ایران به شمار می‌رود که مورد توجه سرمایه گذاران افغانستانی و هندی قرار گرفته و آنها را به انجام فعالیت های اقتصادی و تجاری ترغیب کرده است.

این منطقه نمونه آزمایشی در زمینه فعالیت‌های افغانستان برای دسترسی به آب‌های آزاد و اقیانوسی است که می‌تواند ظرفیت‌های این کشور را در حوزه‌های کشاورزی، صنعتی و معدنی برای تعامل با جهان امروز به فعلیت درآورد. کشور هند نیز در یک بازی برد-برد به دنبال استفاده از این فرصت بین‌المللی برای رقابت با چین است، هر چند ادامه تحریم‌ها دست آنها را برای کار بیشتر بسته است. با اعلام استثناسدن بندر چابهار که فرصتی بین‌المللی به‌شمار می‌رود در واقع سه کشور ایران، افغانستان و هند بهره‌مند می‌شوند. در چند سال گذشته بسیاری از زیرساخت‌های مواصلاتی و حمل‌ونقل در مسیر زاهدان تا منطقه ویژه سرخس در حال انجام بوده است.

ساخت مرحله یک خط راه‌آهن چابهار - زاهدان، افزایش ظرفیت تخلیه و بارگیری بندر چابهار به میزان 8.5 میلیون تن در سال و اصلاح و توسعه محدوده و پیوستن دو بندر مهم شهید بهشتی و شهید کلانتری در ماده واحد مصوب مجلس شورای اسلامی به منطقه آزاد چابهار، همگی نشان از عزم دولت دوازدهم برای فعال‌سازی این منطقه و تعامل مستمر با کشور افغانستان برای حضور سرمایه‌گذاران افغانستانی و هندی است. در این باره باید کارگروه مشترکی بین نمایندگان 3 کشور ایران، افغانستان و هند در منطقه آزاد چابهار تشکیل شود و راهبردهای توسعه‌ای را مطمئن‌تر از همیشه به مرحله اجرا درآورد.

ایجاد کارگروه مشترک در بندر چابهار می‌تواند زمینه‌های بازرگانی و خدماتی و صنعتی را سرعت بخشیده و فعالیت‌های تجاری و ترانزیت را میان 3 کشور از طریق منطقه آزاد چابهار توسعه دهد. بویژه بر ظرفیت‌های بی‌شمار ایران برای مقابله با تحریم‌ها در بخش‌های کشاورزی، صنعت و معدن تاکید کرده و چابهار را مخزن توسعه کشور برای مقابله با تحریم‌های نابخردانه امریکایی قرار داد. گفتنی است که در اسناد بالادستی برنامه توسعه سواحل مکران و برنامه ششم توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی کشور سواحل مکران به مرکزیت چابهار باید میزبان بیش از 10 میلیون تن فولاد و 30 میلیون تن محصولات بالادستی و پایین‌دستی صنایع پتروشیمی باشد که این هدف با توسعه بندر چابهار بیش از پیش امکان‌پذیر خواهد بود. به علاوه این منطقه می‌تواند پایلوت اکثر فعالیت‌های اقتصادی کشور برای تولید و صادرات بوده و عزم ملی را می‌طلبد. چابهار اکنون نگینی است که اقتصاد کشور باید در پیرامون آن جمع شده و از مزایای بین‌المللی آن بهره‌مند شود.

در توجیه تصویب لایحه ماده واحد الحاق بنادر شهید بهشتی و شهید کلانتری به محدوده منطقه آزاد تجاری - صنعتی چابهار که در جلسه 31 تیرماه شهریورماه سال گذشته به تصویب هیات وزیران رسیده و از سوی دولت به مجلس شورای اسلامی ارائه شده است، به جذب سرمایه‌گذاری، تحریک تولید و صادرات کالا به بازارهای جهانی و همچنین با توجه به اینکه مناطق آزاد دنیا متصل و وابسته به یک بندر در محدوده خود هستند و نیز برای بهره‌مندی متقابل منطقه آزاد چابهار و بنادر شهید بهشتی و شهید کلانتری از مزایا و امکانات یکدیگر و افزایش سهم حمل و نقل دریایی در منطقه و جهان به عنوان حلقه‌ای از زنجیره تأمین و توزیع، استفاده حداکثری از ظرفیت جغرافیایی این دو بندر در جذب خطوط کشتیرانی و ایجاد تسهیلات برای جذب کالاهای ترانزیتی آسیای میانه و افغانستان و همچنین کمک به اشتغال‌زایی منطقه و محور شرق کشور اشاره شده است.

با تصویب لایحه ماده واحد الحاق بنادر شهید بهشتی و شهید کلانتری به منطقه آزاد چابهار، پیش‌بینی می‌شود این منطقه بتواند از موقعیت‌های استراتژیک خود برای مقابله با تحریم در خدمت به اقتصاد کشور مؤثرتر واقع شود و رنگ و بوی منطقه آزاد بین‌المللی به خود بگیرد؛ سازوکاری که بیش از پیش باید مورد توجه دست اندرکاران اقتصادی کشور در داخل سرزمین اصلی قرار گیرد.

تصویب طرح توسعه بندر چابهار نیز از دیگر مصوبات قانونی مجلس است که با تحقق آن در عمل منطقه آزاد چابهار رویکردی متناسب با واقعیت‌های نقش‌پذیری منطقه آزاد معطوف به جذب بازارهای هدف منطقه‌ای و بین‌المللی پیدا خواهد کرد؛ رویکردی که حمایت‌های اجرایی دولت و سایر قوا را در عمل می‌طلبد. بندر چابهار در واقع کم‌هزینه‌ترین، مطمئن‌ترین و ایمن‌ترین مسیر برای اتصال بازارهای دو کانون جمعیتی جهان شامل 21 کشور حوزه اقیانوس هند با حدود جمعیتی 2 میلیارد نفر و کشورهای آسیای میانه، حوزه قفقاز تا شرق اروپا با حدود جمعیتی 800 میلیون نفر است. در این لایحه که در آخرین جلسه شورای عالی مناطق آزاد و ویژه اقتصادی در سال 97 تصویب شده بود، شهر چابهار، بنادر شهید بهشتی و شهید کلانتری، شهر جدید تیس، یک نقطه منفصل 5 هزار هکتاری در

مرز ریمدان (مرز ایران و پاکستان) و دره لیپار در شرق چابهار به صورت یکجا به منطقه آزاد چابهار ملحق می شود و محدوده فعلی 14 هزار هکتاری منطقه آزاد چابهار به 67 هزار و 871 هکتار افزایش یافته است.

استفاده از بندر چابهار در راستای تأمین منافع اقتصادی کشور برای جذب بازار افغانستان و هند می تواند از موارد مهم توسعه بندر چابهار برای استفاده از معافیت های تحریم های آمریکا قلمداد شود. از این جهت، برنامه ریزی درباره توسعه بندر فرامنطقه ای چابهار به صورت ابراولویت باید مطمح نظر دستگاه های اجرایی دولت در سرزمین اصلی قرار گیرد تا بتوان فرصت های موجود اقتصاد کشور را از طریق این بندر به فعلیت درآورد؛ آن هم در شرایطی که هر ظرفیتی باید بتواند در قالب فرصتی ممتاز به شمار آید. توسعه بندر چابهار ابراولویت اقتصادی و زیرساختی کشور برای مقابله با تحریم های آمریکایی محسوب می شود. تصویب این لوایح دوگانه از سوی نمایندگان مجلس در راستای ایجاد پارادایمی تاثیرگذار در روند توسعه اقتصادی کشور با رویکرد معطوف به سازوکار مناطق آزاد است که می تواند نگاه مثبت به اهمیت مناطق آزاد را در پیشبرد اقتصاد کشور به اثبات برساند.

تصویب لایحه الحاق بندر شهید بهشتی و شهید کلانتری به محدوده منطقه آزاد چابهار و توسعه بندر چابهار از مصوبات مجلس شورای اسلامی به واقع سازوکاری مطمئن برای مقابله با تحریم های نابخردانه ترامپسم آمریکایی به شمار می آید، تحریم هایی که از فرط لجاجت و ناآگاهی روز به روز بر دامنه آن افزوده می شود. هر چند تصویب این لوایح باید زودتر از این ها انجام می گرفت. بندر چابهار در حال حاضر ابراولویت پارادایمیک اقتصاد کشور به شمار می رود. با رونق این بندر در واقع می توان الگوی اقتصادی مناطق آزاد را در کشور تسری داد و ظرفیت های این منطقه را متناسب با مزیت های قانونی و اقتصادی بندر چابهار بین المللی کرد.

** یادداشت از: عبدالرسول خلیلی، استاد دانشگاه و کارشناس مناطق آزاد

